

СУТНІСТЬ СПАДКОВОЇ ТРАНСМІСІЇ ЯК ОСОБЛИВОЇ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ АНОМАЛІЇ У СПАДКОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

THE ESSENCE OF HEREDITARY TRANSMISSION AS A SPECIAL CIVIL ANOMALY IN THE INHERITANCE LAW OF UKRAINE

Пилипенко І.С., студентка II курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Пашкова Н.В., студентка II курсу
господарсько-правового факультету

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено висвітленню однієї з найбільш суперечливих і недосліджених у теорії спадкового права категорій – спадкової трансмісії. Наголошується на тому, що спадкові правовідносини як об'єкт цивільно-правового регулювання характеризуються необхідністю настання конкретної сукупності юридичних фактів, що передують їх виникненню, складністю спадкування окремих майнових і немайнових прав померлого, тісним зв'язком із сімейними правовідносинами, наявністю великої кількості складних для інтерпретації термінів, одним із яких є саме спадкова трансмісія, яка і виступає об'єктом даного дослідження.

У науковій роботі здійснюється визначення та ґрунтовний аналіз сутності спадкової трансмісії як особливої цивільно-правової аномалії у спадковому праві України. Зокрема, приділяється увага розгляду таких проблемних моментів у контексті даної тематики, як визначення постійних основних фігурантів, які наявні під час переходу права на прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії, особливості спадкової трансмісії як такої, умови застосування механізму спадкової трансмісії та його порівняння із загальними правилами спадкування, передбачені чинним цивільним законодавством, специфіка застосування такого механізму, визначення та дослідження об'єкта спадкової трансмісії. Окрім цього, у науковій роботі значна увага приділяється розгляду та вирішенню такого проблемного питання, як розмежування понять «спадкова трансмісія» і «право представлення» у спадковому праві України. До того ж наголошується на тому, що порядок оформлення спадщини в разі спадкової трансмісії є звичайним і полягає в тому, що спадкоємці померлого спадкодавця подають заяву про прийняття спадщини до нотаріуса за місцем відкриття спадщини після спадкодавця, який помер першим.

На основі дослідження в контексті даної тематики формується висновок, згідно з яким, окрім основних узагальнень у контексті розглянутої теми, пропонується внести зміни до Цивільного кодексу України, а в найкращому разі ухвалити окремий підзаконний нормативно-правовий акт, який би здійснював детальне правове регулювання спадкової трансмісії як особливої цивільно-правової аномалії. Такі нововведення в майбутньому сприятимуть уникненню в нотаріальній практиці правових суперечностей, неточностей та помилок у врегулюванні даного питання.

Ключові слова: спадкування, спадкодавець, спадкоємці, спадкова трансмісія, перехід права на прийняття спадщини, трансмітент, трансмісар.

The article is devoted to the coverage of one of the most controversial and unexplored in the theory of inheritance law category – hereditary transmission. It is emphasized that hereditary relations as an object of civil law are characterized by the need for a specific set of legal facts preceding their occurrence, the complexity of inheritance of certain property and non-property rights of the deceased, close ties with family relationships, the presence of many complex interpretation of terms, one of which is hereditary transmission, which is the object of this study.

In this scientific work the definition and thorough analysis of the essence of hereditary transmission as a special civil anomaly in the inheritance law of Ukraine is carried out. In particular, attention is paid to the consideration of such problematic points in the context of this topic as the definition of permanent main participants in the transfer of inheritance by inheritance, features of hereditary transmission as such, the conditions of application of hereditary transmission and its comparison with general rules of inheritance, provided by the current civil legislation, the specifics of the application of such a mechanism, the definition and study of the object of hereditary transmission. In addition, in this scientific work much attention is paid to the consideration and solution of such a problematic issue as the distinction between the concepts of “hereditary transmission” and “right of representation” in the inheritance law of Ukraine. In addition, it is emphasized that the procedure for inheritance in the case of hereditary transmission is normal and is that the heirs of the deceased testator apply for acceptance of the inheritance to a notary at the place of opening the inheritance after the testator who died first.

Based on the study in the context of this topic, a conclusion is formed, according to which in addition to the main generalizations in the context of this topic, it is proposed to amend the Civil Code of Ukraine, and at best to adopt a separate bylaw that would provide detailed legal regulation of hereditary transmission special civil anomaly. Such innovations will further help to avoid legal contradictions, inaccuracies and errors in notarial practice in resolving this issue.

Key words: inheritance, testator, heirs, hereditary transmission, transfer of right to inherit, transmitter, transmissar.

Вступ. Цивільне право є комплексною галуззю права, що унормовує велику кількість приватноправових відносин. Одним зі специфічних об'єктів його регулювання є спадкові правовідносини, нерозривно пов'язані з переходом прав та обов'язків від померлого, що йменується спадкодавцем, до інших осіб – спадкоємців. Загалом, спадкове право на первісному етапі свого розвитку мало врегульовувати відносини щодо переходу права власності від померлого до його родичів, однак поступово суто родинну підставу спадкування було доповнено можливістю спадкування особами, що не пов'язані сімейними відносинами зі спадкодавцем (наприклад, у разі спадкування за заповітом).

Варто наголосити, що спадкові правовідносини як об'єкт цивільно-правового регулювання характеризуються необ-

хідністю настання конкретної сукупності юридичних фактів, що передують їх виникненню, складністю спадкування окремих майнових і немайнових прав померлого, тісним зв'язком із сімейними правовідносинами, наявністю великої кількості складних для інтерпретації термінів, одним із яких є «спадкова трансмісія». Адже на практиці можуть траплятися і ситуації, коли помирає особа, надалі відкривається спадщина, але спадкоємець, який мав би прийняти частку в цьому праві, також помирає, не встигнувши цього зробити. Закономірним є питання: яким же чином будуть спадкуватися права й обов'язки померлого? Щоб це з'ясувати, варто звернутися до ст. 1276 Цивільного кодексу, положення якої визначають сутність такої цивільно-правової аномалії у спадковому праві нашої держави, як спадкова трансмісія.

Тому, виходячи із цього, актуальність нашого дослідження зумовлена складністю тлумачення поняття спадкової трансмісії як в теорії спадкового права, так і здебільшого на практиці, не закріпленими на законодавчому рівні особливостями спадкової трансмісії та детальним механізмом її реалізації як такої, а також проблемами її диференціації зі схожою цивільно-правовою категорією «спадкове представлення».

Мета статті полягає в тому, щоб з'ясувати сутність спадкової трансмісії як особливої цивільно-правової аномалії у спадковому праві України, а саме:

- а) усебічно дослідити спадкову трансмісію як особливе цивільно-правове явище;
- б) проаналізувати фактичні та юридичні підстави застосування механізму переходу права на прийняття спадщини;
- в) висвітлити особливості застосування механізму спадкової трансмісії;
- г) з'ясувати, що є об'єктом спадкової трансмісії;
- г) провести чітке розмежування понять «спадкова трансмісія» і «право представлення» у спадковому праві України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання переходу права на прийняття спадщини завжди викликало інтерес науковців та зумовлювало жваву дискусію між ними. І зумовлюється це не тільки тим, що правова категорія «спадкова трансмісія» є нестандартною з погляду загальних правил спадкування, є особливою цивільно-правовою аномалією, а й тим, що вона є малодослідженою як з наукового, так і із практичного погляду.

Дослідження, що стосуються правової сутності, особливостей механізму застосування спадкової трансмісії, відмежування її від інших суміжних, схожих правових категорій, у своїх наукових працях здійснювали О.Є. Кухарев, А.В. Гончарова, О.В. Розгон, А.В. Сегенюк, Є.О. Харитонов, В.К. Дроніков, О.І. Харитонova, М.П. Юніна, В.В. Ред та інші вчені.

Виклад основного матеріалу. Книга шоста Цивільного кодексу України (далі – ЦК) має назву «Спадкове право» та присвячена правовому регулюванню спадкових правовідносин, що полягають у переході як прав, так і, важливо зазначити, обов'язків від померлого спадкодавця до спадкоємців. У ролі останніх можуть виступати як його родичі, так і сторонні особи.

У житті трапляються ситуації, коли помирає спадкодавець, у результаті чого відкривається спадщина, проте згодом настає смерть і спадкоємця, який повинен був її прийняти. Постає питання: яка подальша правова доля частки «первісного» спадкодавця? Буде вона розподілена між іншими його спадкоємцями, чи перейде у власність держави за їх відсутності? Відповідь тут нам надає ст. 1276 ЦК, яка оперує таким поняттям, як «спадкова трансмісія».

Незважаючи на те, що питання спадкової трансмісії є одним із найбільш суперечливих і недосліджених у теорії спадкового права, ЦК як основний акт цивільного законодавства у ст. 1276 містить таке положення: «якщо спадкоємець за заповітом або за законом помер після відкриття спадщини і не встиг її прийняти, право на прийняття належної йому частки спадщини, крім права на прийняття обов'язкової частки у спадщині, переходить до його спадкоємців» [1]. Варто зазначити, хоча й Кодекс деталізовано не розкриває всі правові нюанси застосування механізму спадкової трансмісії, але вищезазначене положення надає, на нашу думку, досить чітке визначення даної категорії, досить вдало розкриває суть самого явища.

Тобто під спадковою трансмісією треба розуміти перехід права на прийняття спадщини від спадкоємця, який помер, за заповітом або за законом, і не встиг внаслідок своєї смерті реалізувати це право, до його спадкоємців. Отже, можемо констатувати, що відбувається саме перехід права на спадкування від однієї особи до іншої, а не

виникнення такого права після смерті першого спадкодавця [2]. Тут має місце так зване «подвійне спадкування»: після спадкодавця та після спадкоємця. До того ж зазвичай до другого спадкоємця відбувається перехід права на прийняття не всієї спадщини, а її частини (частки). Спадкова трансмісія не стосується тієї частини спадщини, на яку претендують інші спадкоємці, тому що спадкоємці померлого успадковують лише ту частку, яка б перейшла до нього [3].

Варто зупинитися і на тому моменті, що під час переходу права на прийняття спадщини постійними фігурантами є дві особи: це спадкоємець, який помер після відкриття спадщини і не встиг здійснити належного йому права прийняти спадщину або відмовитися від неї, та його власний спадкоємець [4]. Серед науковців такі фігуранти відповідно визначаються як трансмітент – померлий спадкоємець і трансмісар – спадкоємець, до якого переходить право на прийняття спадщини [5].

Варто зауважити, що порівняно із загальними правилами спадкування механізм застосування спадкової трансмісії є особливим, отже, непростим, бо потребує обов'язкової наявності послідовної сукупності певних умов для його реалізації. Що стосується таких умов, то науковці здебільшого одностайні у своїй думці щодо їх переліку. Але все ж таки, на нашу думку, найбільш узагальнено і чітко визначено такі умови в науковій роботі О.Є. Кухарева. Серед цих умов він перелічує такі:

1. Смерть спадкодавця.
2. Закликання до спадкування спадкоємця / трансмітента. Важливо, що не має значення, чи буде це спадкування за заповітом, чи за законом.
3. Смерть спадкоємця (трансмітента) після смерті спадкодавця, але до спливу строку на прийняття спадщини, тобто протягом шести місяців із дня, наступного після смерті спадкодавця.
4. Трансмітентом не було здійснено право на прийняття спадщини або відмови від її прийняття після смерті спадкодавця.
5. Трансмітент має спадкоємця / трансмісара, який закликається до спадкування після його смерті.
6. Трансмісар здійснює своє право на прийняття спадщини, що відкрилася після смерті першого спадкодавця, в установленні законом строки [2].

Саме за наявності сукупності цих вимог у порядку спадкової трансмісії право на прийняття спадщини, що належала померлому після відкриття спадщини спадкоємцеві, переходить або до його спадкоємців за заповітом, або до спадкоємців за законом [4].

Досить часто як у юридичній практиці, так і на побутовому рівні у справах про спадкування виникають помилкові уявлення про необхідність та доцільність саме в цьому разі застосувати механізм спадкової трансмісії. Тому, на наш погляд, щоби надалі в разі спадкування не виникали такі практичні помилки, варто чітко означити ті випадки, коли спадкова трансмісія не застосовується. У результаті проведеного аналізу положень ЦК та судової практики у справах про спадкування науковці одностайно зазначають, що:

- 1) право спадкоємця на прийняття частини спадщини як обов'язкової частки до його спадкоємців у порядку спадкової трансмісії не переходить. Це, по-перше, передбачено прямим приписом ст. 1276 ЦК, а також особистим характером самого права на обов'язкову частку спадщини. Положення ст. 1241 ЦК чітко регламентує перелік осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, який до того ж є абсолютним закритим (вичерпним) [4].

На підтвердження даного факту варто навести правову позицію Верховного Суду, викладену в постанові від 4 вересня 2019 р. у справі № 450/328/15-ц (провадження № 61–14110св18), якою він зазначає, що право на обов'язкову частку у спадщині не входить до складу спадщини (спадкова маса) і не може бути передано

спадкоємцеві в порядку спадкування (спадкова трансмісія). Тому право на обов'язкову частку прямо виключено зі спадщини, яка переходить до спадкоємців особи, що мала це право. Якщо спадкоємець, що мав право на обов'язкову частку, прийняв спадщину і після цього помер, то його спадкоємці успадковують майно, до якого ввійшла прийнята обов'язкова частка. У такому разі матиме місце не перехід права на обов'язкову частку до спадкоємців, а прийняття спадщини в загальному порядку [6];

2) якщо трансмітент не прийняв спадщину і помер після спливу строку, встановленого для її прийняття, спадкова трансмісія не застосовується. Це означає, що спадкоємець шляхом юридичної бездіяльності відмовився від прийняття спадщини;

3) якщо спадкоємець до своєї смерті встиг прийняти спадщину або відмовитися від її прийняття, то спадкова трансмісія також не застосовується. Оскільки відмова спадкоємця від даного права є наслідком його припинення, а отже, неможливістю переходу до інших осіб, а прийняття ж спадщини означає, що відповідне право вже реалізоване цією особою [2].

До того ж варто мати на увазі, що відповідно до ЦК, прийняти спадщину можна не тільки у спосіб подання відповідної заяви нотаріусу (ст. 1269 ЦК), а й шляхом бездіяльності в разі спільного проживання разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини (ч. 3 ст. 1268 ЦК). Другий варіант фактично означає, що в разі спільного проживання на час відкриття спадщини спадкодавця та спадкоємця останній вважатиметься таким, що прийняв спадщину автоматично. Як наслідок у разі його смерті положення ст. 1276 ЦК не застосовуються [5].

Що стосується даного пункту, коли спадкова трансмісія не застосовується, то яскравим прикладом тут є рішення Верховного Суду, викладене в постанові від 31 серпня 2020 р. у справі № 350/1850/17, де зазначається, що якщо спадкоємець до своєї смерті прийняв спадщину від спадкодавця, то застосування в даному разі положення ст. 1276 ЦК є помилковим (конкретно у справі спадкоємець ОСОБА_8 (брат ОСОБА_1) і позивач ОСОБА_1 прийняли спадщину після смерті матері, тому не можна вважати, що син померлого ОСОБА_8 мав право на спадкування у порядку спадкової трансмісії) [7].

Під час проведення аналізу норм ЦК щодо спадкування можна виділити ще декілька таких випадків, коли механізм спадкової трансмісії не застосовується. Але на відміну від вищезазначених, щоб визначити їх, необхідно положення ст. 1276 ЦК аналізувати у зв'язі з положеннями ст. 1244, ч. 3 ст. 1220 ЦК.

Застосування спадкової трансмісії виключається:

– за наявності розпорядження про підпризначення спадкоємця в заповіті спадкодавця. У такому разі до спадкування закликається підпризначений спадкоємець, а не трансмітент. Для більш чіткого розуміння треба згадати, що ЦК ст. 1244 передбачає право заповідача призначити іншого спадкоємця на випадок, якщо спадкоємець, зазначений у заповіті, помре до відкриття спадщини, не прийме її або відмовиться від її прийняття, чи буде усунений від права на спадкування, а також у разі відсутності умов, визначених у заповіті [1].

Але, на думку О.Є. Кухарева, спадкова трансмісія може застосовуватися лише тоді, коли спадкодавець підпризначив спадкоємця на інший випадок, ніж смерть основного спадкоємця (наприклад, на випадок його відмови від прийняття спадщини або усунення від права на спадкування). Проте, як зазначає і сам науковець, у доктрині цивільного права щодо даної його позиції є і протилежні думки [2]. Серед таких досить цікавим є судження В.К. Дронікова, який стверджував, що застосування трансмісії виключає реалізацію прав підпризначеного спадкоємця. Він наголошував на відсутності умов, за яких підпризначений спадкоємець міг би претендувати на отримання спадщини, адже він є спадкоємцем під відкладальною умовою [8].

До того ж варто мати на увазі, що до особи, яка позбавлена права спадкування змістом заповіту, право на прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії не може перейти в жодному разі;

– у разі одночасної (протягом однієї доби) смерті спадкодавця та спадкоємця. Тут у дію вступає правило про спадкування коммортентів: якщо протягом однієї доби померли особи, які могли спадкувати одна після одної, спадщина відкривається водночас і окремо щодо кожної із цих осіб (ч. 3 ст. 1220 ЦК) [1]. Це, як наслідок, зумовлює неможливість переходу права на прийняття спадщини, що відкрилася внаслідок смерті спадкодавця, до його спадкоємця, який помер водночас із ним [2].

Важливо враховувати і той момент, що в разі смерті трансмітента також може відкритися спадок, унаслідок чого буде йтися вже про дві спадщини: ту, що відкрилася після смерті першого спадкодавця, і ту, що відкрилася після смерті померлого спадкоємця. Як влучно зазначає у своїй науковій роботі А.В. Гончарова, у такому разі спадкоємець трансмітента має право на прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії (як трансмісар) і на прийняття спадщини, що відкрилася після смерті самого трансмітента. До того ж ці два суб'єктивних права є самостійними і можуть бути реалізовані незалежно одне від одного. Залежно від цього у спадкоємців померлого трансмітента виникає ціла низка можливих сценаріїв подальших дій, які можна узагальнити так. У них виникає можливість:

а) прийняти спадщину в порядку спадкової трансмісії та відмовитися від спадщини самого трансмітента;

б) прийняти спадщину після смерті трансмітента та відмовитися від прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії;

г) прийняти обидві спадщини;

г) взагалі відмовитися від прийняття обох спадщин.

Важливо також зацентувати увагу на тому, що спадкування за спадковою трансмісією можливе за загальним правилом спадкування за законом. І лише в разі, якщо трансмітент попередньо склав заповіт, яким він заповів усе майно, до спадкоємців за ним переходить і право на прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії. Тому в разі, якщо трансмітент здійснив розпорядження лише щодо частини свого майна, спадкоємці за заповітом не закликаються до спадкування в порядку спадкової трансмісії [9].

Цікавим, на нашу думку, є і той момент, що як для прийняття основної спадщини, так і для прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії використовуються ті самі способи. Але суттєва відмінність у тому, що коли наявні дві форми спадщини, то щоб їх прийняти потрібні два окремі самостійні акти. Тому якщо подати заяву про прийняття спадкового майна самого трансмітента або фактично його прийняти, то це не вважатиметься, що особа одразу прийняла спадщину і в порядку спадкової трансмісії. Щодо прийняття цієї спадщини повинні бути вчинені самостійні дії: подано заяву або фактично прийнято спадщину першого спадкодавця. До того ж допускається самостійне подання заяви про прийняття кожної зі спадщин або одну заяву про прийняття обох спадщин [4].

У результаті проведення аналізу передбачених ст. ст. 1218 та 1219 ЦК положень щодо складу спадщини, а також прав і обов'язків особи, які туди не входять, з урахуванням специфіки спадкової трансмісії як такої, варто констатувати, що право на прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії не входить до складу спадщини, що відкрилася після смерті спадкоємця, який не встиг її прийняти. Тому із цього випливає, що дане право особи є самостійним суб'єктивним цивільним правом [4]. Трансмісар, який здійснює своє суб'єктивне право на прийняття спадщини, набуває спадкової маси не від трансмітента, який внаслідок смерті не встиг його прийняти, а від першого спадкодавця. До того ж варто зазначити, оскільки прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії

є право відповідної особи (на правах трансмісара), а не її обов'язок, то така особа відповідно і має повне право відмовитися від її прийняття [2].

Тож, усе частіше серед науковців виникає питання і різні думки щодо того, що ж все таки є об'єктом спадкової трансмісії: спадщина чи суб'єктивне цивільне право на її прийняття? Виходячи із власного аналізу особливостей спадкової трансмісії, ми долучаємося до думки тих науковців, які вважають, що об'єктом спадкової трансмісії є саме суб'єктивне цивільне право на прийняття спадщини, що не було реалізоване спадкоємцем у зв'язку з його смертю. На нашу думку, абсолютно не можна погодитися із тими дослідниками, які визнають об'єктом трансмісії саме спадщину.

Надзвичайно влучно щодо цього висловився прихильник першої позиції О.Є. Кухарев, який зазначає, що до трансмісара переходить лише можливість прийняти спадщину або відмовитися від її прийняття, якою особа може скористатися, а не безпосередньо спадкове майно. Перехід же спадкового майна є прямим наслідком реалізації права на прийняття спадщини, що відкрилася після смерті першого спадкодавця. Тобто правильно розглядати об'єктом спадкової трансмісії саме суб'єктивне цивільне право.

Варто також звернути увагу на те, що право на прийняття спадщини, яка відкрилася внаслідок смерті трансмітента, також не можна розглядати як об'єкт спадкової трансмісії, бо це є самостійним суб'єктивним правом, відмінним від права на прийняття спадщини після смерті першого спадкодавця [2].

Щодо правил, які застосовуються в разі переходу права на прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії, то вони здебільшого є загальними правилами спадкування, які стосуються способів, строків прийняття та відмови від спадщини. Але зважаючи на те, що спадкова трансмісія, на нашу думку, є особливою цивільно-правовою аномалією у спадковому праві України, неможливо її уявити і без якихось спеціальних правил переходу права на прийняття спадщини до трансмісара.

Що стосується загальних, то можна навести приклад таких, як необхідність учинення трансмісаром дій, що свідчать про прийняття спадщини (ст. 1269 ЦК), недопущення прийняття спадщини з умовою чи застереженням (ч. 2 ст. 1268 ЦК) [1]. У визначенні частки спадщини, яка б належала померлому спадкоємцю, застосовується загальний порядок, як, до речі, і в разі спадкування за правом представлення. Якщо спадкоємців за спадковою трансмісією декілька, частка померлого родича ділиться між ними порівну [10].

А от щодо спеціальних норм яскравим прикладом є положення ст. 1276 ЦК, де зазначено, що право на прийняття спадщини в разі спадкової трансмісії здійснюється на загальних підставах протягом строку, що залишився, але якщо строк, що залишився, менший за три місяці, він подовжується до трьох місяців [1].

Порядок оформлення спадщини в разі спадкової трансмісії звичайний: спадкоємці померлого спадкодавця подають заяву про прийняття спадщини до нотаріуса за місцем відкриття спадщини після спадкодавця, який помер першим [11]. До того ж варто мати на увазі і той момент, що свідоцтво про право на спадщину в порядку спадкової трансмісії видається за місцем відкриття спадщини після смерті першого спадкодавця [5].

Уважаємо необхідним зазначити, що часто постає питання, пов'язане з відмежуванням спадкової трансмісії від спадкового представництва. Чинний Цивільний кодекс, на жаль, не містить окремого визначення поняття «спадкове представництво», лише наводить перелік суб'єктів, у яких виникає право на прийняття спадщини, у ст. 1266 ЦК.

З метою розмежування вказаних вище понять варто з'ясувати такі їхні відмінності:

1) основним критерієм диференціації виступає підстава для спадкування, оскільки спадкова трансмісія можлива як за заповітом, так і за законом, на відміну від спадкового правонаступництва, яке можливе виключно в разі спадкування за законом, у зв'язку із чим науковці вважають за доцільне замінити цей термін, що не відображає сутності спадкового представництва, на більш влучний – «поколінне правонаступництво», з огляду на обов'язковість наявності певного ступеня спорідненості з померлим спадкодавцем;

2) також істотною відмінністю є і те, що в разі спадкового правонаступництва частка у спадщині переходить до чітко визначеного кола осіб, обов'язково пов'язаних із померлим родинними зв'язками, – діду, бабі, онукам, племінникам спадкодавця, тобто здійснюється за законом. У разі спадкової трансмісії ця частка переходить до невизначеної кількості осіб, адже спадкування можливе як за законом, так і за заповітом;

3) і, мабуть, найважливішим критерієм розрізнення цих двох понять є часовий, адже спадкове правонаступництво можливо виключно в разі смерті спадкоємця до відкриття спадщини. Протилежна ситуація спостерігається в разі спадкової трансмісії – спадкоємець помирає, коли спадщина вже відкрилася, але з тією умовою, що прийняти він її не встиг [10].

Висновки. Отже, у підсумку варто наголосити на тому, що, на нашу думку, спадкова трансмісія є справді особливою цивільно-правовою аномалією у спадковому праві України. У результаті проведеного аналізу та визначення сутності спадкової трансмісії ми дійшли висновку, що вона справді є специфічним порядком спадкування, адже має місце так зване «подвійне спадкування», характеризується досить значною сукупністю особливостей реалізації, має досить визначені законом часові рамки [12].

Відповідно ми приєднуємося до позиції тих науковців, які вважають, що, незважаючи на досить значну сукупність її особливостей, спадкова трансмісія не є окремим видом спадкування поряд зі спадкуванням за законом чи за заповітом. На наш погляд, слушною думкою в контексті даного питання є те, що під спадковою трансмісією варто розуміти особливий порядок здійснення права на спадкування, який може бути реалізований за наявності певних юридичних фактів. Також ми дійшли висновку, що оскільки право на прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії не входить до складу спадщини, що відкрилася внаслідок смерті трансмітента, дане право є самостійним суб'єктивним цивільним правом, яке реалізується трансмісаром. Спадкову трансмісію не можна розглядати як випадок сингулярного правонаступництва, бо до трансмісара переходить право на прийняття всієї сукупності прав та обов'язків після смерті першого спадкодавця. Отже, спадкова трансмісія є особливим випадком універсального правонаступництва, де між правопередником та правонаступником існує ще один учасник такого правовідношення – трансмітент. Спадкова трансмісія є специфічним інструментом спадкового правонаступництва.

На нашу думку, доречно було б надалі більш детально регламентувати в Цивільному кодексі, а можливо навіть в окремому підзаконному нормативно-правовому акті, спадкову трансмісію як особливу цивільно-правову аномалію. Важливо, на наш погляд, на рівні законодавства чітко закріпити умови застосування механізму застосування спадкової трансмісії, а також конкретно визначити коло випадків, за яких спадкова трансмісія в жодному разі не застосовується, зазначити найбільш суттєві риси, за якими відбувається розмежування спадкової трансмісії від інших суміжних понять. Це в майбутньому сприятиме уникненню в нотаріальній практиці правових суперечностей, неточностей та помилок у врегулюванні даного питання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 12.04.2021).
2. Кухарев О.Є. Сутність спадкової трансмісії у спадковому праві України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 2 (81). С. 73–81.
3. Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Старцев О.В. Цивільне право України : підручник. 3-тє вид., переробл. і допов. Київ, 2011. 808 с.
4. Гончарова А.В., Рисенко О.М. Цивільно-правові аномалії у спадковому праві України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 6–1. С. 197–201.
5. Розгон О.В. Визнання права власності на спадкове майно за спадковою трансмісією і при спадкуванні за законом у порядку черговості. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2020. № 11 (68). С. 54–59.
6. Про судову практику у справах про спадкування : постанова Верховного Суду України від 4 вересня 2019 р. № 450/328/15-ц (провадження № 61–14110св18). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84512187> (дата звернення: 12.04.2021).
7. Про судову практику у справах про спадкування : постанова Верховного Суду України від 31 серпня 2020 р. № 350/1850/17. URL: reestr.court.gov.ua/Review/91260454 (дата звернення: 12.04.2021).
8. Дроников В.К. Наследственное право Украинской ССР. Киев : Вища шк., 1974. 160 с.
9. Гончарова А.В. Розмежування понять «спадкова трансмісія» та «спадкове представлення». *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 11. С. 48–50.
10. Спадкова трансмісія та спадкування за правом представлення : методичні рекомендації, розроблені відділом з питань нотаріату ГТЮ у Хмельницькій області. Хмельницький, 2018. 14 с.
11. Сегенюк А.В. Спадкування за правом представлення та спадкова трансмісія: порівняльний аналіз. *Часопис цивілістики*. 2016. № 21. С. 96–99.
12. Юніна М.П., Рец В.В. Порядок обчислення та застосування строків здійснення спадкових прав. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 3. С. 89–92.